[2019] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 458

ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਐਮ.ਵੀ.ਸੀ.

ਬਨਾਮ

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2019 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 148)

25 ਜਨਵਰੀ, 2019

[ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਕੇ. ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਯਮਾਵਲੀ, 1973 - ਧਾਰਾ 391 - ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ - ਇੱਕ ਰਜਮੰਟ ਭਲਾਈ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ - 18.10.1989 ਨੂੰ, ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਦਫਤਰ ਦੁਆਰਾ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ, ਟਰੱਸਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੇਚਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ - ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਅਗਾਊਂ ਪੈਸੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ - ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 420/406 ਤਹਿਤ FIR ਦਰਜ ਕੀਤੀ - ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ - ਅਪੀਲ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ 18.10.1989 ਦੇ ਉਕਤ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ

'ਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰਨ ਲਈ - ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਕਿਹਾ ਗਿਆ: ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਸੀ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 07.10.2013 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਤਰੀਕ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵ 08.10.2013 - ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ, ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਾ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਸੀ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਗਲਤ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਦੋਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਆਧਾਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਕ 'F' ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਬਾਰੇ ਉਸੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ - ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, 18.10.1989 ਨੂੰ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ।

458

XXXXXX

ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਐਮ.ਵੀ.ਸੀ. ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਯਮਾਵਲੀ, 1973 - ਧਾਰਾ 391 - ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ - ਕਿਹਾ ਗਿਆ: ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ - ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਹੈ - ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਕਿਹਾ ਕਿ: 1. ਤੱਥ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਪਿੰਡ ਬਿਚਾਈ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਕੋਲ 1975 ਤੋਂ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਕੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਸਨੇ FIR ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਅਤੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕੇ ਉਕਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ 07.10.2013 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਦੀ ਕਾਪੀ ਕਾਗਜ਼ ਨੰਬਰ 30ਕੇਐਚਏ/46 ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ 18.10.1989 ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 17] [473-C-E]

2. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਜੋ ਉਪਲਬਧ ਸੀ ਉਹ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਫੋਟੋਕਾਪੀ ਸੀ। ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤੇ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਟਰੱਸਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਜਾਣਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸਨ। ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ 17.11.2000 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜੋ 21.11.2012 ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ 21.11.2012 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਫੈਸਲਾ 07.10.2013 ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 420/34 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 18] [473-F-G]

XXXXXX

3. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਰਾਮਪੁਰ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 (14 Kha) ਤਹਿਤ 18.10.1989 ਦੇ ਉਕਤ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 (17 Kha) ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ 18.10.1989 ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਲਬ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ 02.11.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਦੋਵਾਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 02.11.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ

ਵਿੱਚ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 17.01.2017 ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 482 ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਟਿੱਪਣੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜਦੋਂ ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਬੇਲੋੜੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਪੜਾਅ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 07.10.2013 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਤਰੀਕ, ਯਾਨੀ 08.10.2013 ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਕਹਿਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ, ਇਹ ਦੋਸ਼ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨਾਲ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮਿਤੀ 18.10.1989, ਜੋ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤੇ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਗਲਤ ਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਆਧਾਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ

ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਜਾਂ ਗਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੌਜੂਦਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਾਰਨ ਦੂਜਾ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੀ, ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। (ਪੈਰ੍ਹੇ 3.11, 3.12, 3.13 ਅਤੇ 19) [466-F; 467-A-B, C-D; 474-B-G]

XXXXXX

461 ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਐਮ.ਵੀ.ਸੀ. ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

4. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਦੂਜੀ ਟਿੱਪਣੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਨੰਤਕਾਲ ਤੱਕ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ 07.10.2013 ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਅਪੀਲ 08.10.2013 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਅਨੰਤਕਾਲ ਤੱਕ ਟਾਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਬੇਲੋੜੀ ਗਲਤ ਅਤੇ ਗਲਤ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਟਿਕਾਊ ਹੈ, ਜਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ

ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤਾ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲਈ ਨੀਂਹ ਅਤੇ ਅਧਾਰ ਹਨ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਇਰਾਦੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 20] [474-G-H; 475-A-D]

XXXXXX

5. ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 'F' ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਉਸੇ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ FIR ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੀ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 30.11.2015 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਵੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਇਸੇ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਬਾਰੇ ਉਸੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ 'F' ਦੁਆਰਾ 75,600/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵੀ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ, ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 30.11.2015 ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। [ਪੈਰਾ 21] [475-E-F]

6. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 18.10.1989 ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ 18.10.1989 ਦੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। [ਪੈਰਾ 22] [475-G-H]

ਰਾਜੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਏਆਈਆਰ **1965 SC 1887: [1966] 1 SCR 178;** ਰਾਮਭਾਊ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ **(2001) 4 SCC 759: [2001] 3 SCR 210 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

ਪਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2010) 1 SCC 322: [2009] 15 SCR 430 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ।**

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
[2009] 15 SCR 430	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	**ਪੈਰਾ 6**
[1966] 1 SCR 178	**'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**	**ਪੈਰਾ 12**
[2001] 3 SCR 210	**'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**	**ਪੈਰਾ 15**

XXXXXX

463 ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਐਮ.ਵੀ.ਸੀ. ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2019 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 148.

2015 ਦੇ Crl. ਫੁਟਕਲ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰਬਰ 34100 ਵਿੱਚ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 17.01.2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਅਪਿਲਕਰਤਾ ਵਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਆਰ.ਐਸ. ਸੂਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ, ਐਲ.ਐਸ. ਹਸਨ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਅਭਿਜੀਤ ਪੀ. ਮੇਧ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਰਤਨਾਕ ਦਾਸ, ਅਜੈ ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ ਸਿੰਘ, ਆਰ. ਕੇ. ਸਿੰਘ, ਮਕਲੇਸ਼ ਆਨੰਦ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ. 1. ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ (leave granted)।

2. ਇਹ ਅਪੀਲ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 17.01.2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦਿਆਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ 02.11.2015 ਨੂੰ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਦੋ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

3. ਕੇਸ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਤੱਥ, ਜੋ ਇਸ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ: -

3.1 ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਸਿੰਡੇ ਹਾਰਸ ਰਜਮੰਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਰਜਮੰਟ ਭਲਾਈ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ 27.06.1959 ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਕੋਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰਾਮਪੁਰ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ-ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਿਚਾਈ, ਫੂਲਪੁਰ ਅਤੇ ਬੀਹਟ ਵਿੱਚ

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਮੇਤ ਕਈ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਸਨ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਕੋਲ 1975 ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਬਿਚਾਈ ਵਿੱਚ ਕੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ 50 ਏਕੜ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ। ਤਹਿਸੀਲ-ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਹੋਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਠੇਕੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

3.2 ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਸਿੰਡੇ ਹਾਰਸ ਰਜਮੰਟ ਦੇ ਕਮਾਂਡੈਂਟ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 18.10.1989 ਨੂੰ, ਸ਼ਿੰਡੇ ਹਾਰਸ ਰਜਮੰਟ ਦੇ ਕਮਾਂਡੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਿਤੀ 18.10.1989 (ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਰਜਿਸਟਰਡ) ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਰਾਮਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ-ਬਿਚਾਈ ਵਿੱਚ 474 ਬੀਘਾ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਟਰੱਸਟੀਆਂ ਦੀ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਕਾਰਪਸ ਦਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। 18.10.1989 ਨੂੰ ਟਰੱਸਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਰਨਲ ਰਵੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਐਮ.ਵੀ.ਸੀ., ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਬੀ.ਐਸ. ਮਲਿਕ ਅਤੇ ਰਿਸ ਮੇਜਰ ਰੋਸ਼ਨਲਾਲ ਨੂੰ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਬਿਚਾਈ,ਫੂਲਪੁਰ ਅਤੇ ਬੀਹਾਟ। ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮਤੇ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

XXXXXX

3.3 ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਦੇ ਮਤੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਸਿੰਡੇ ਹਾਰਸ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2- ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ (ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ (MOU) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਭੁਗਤਾਨ ਸਿਰਫ ਸਿੰਡੇ ਹਾਰਸ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 28.04.1991 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ (ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ 44,000/45,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 40 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਸੀ। 03.07.1991 ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਕਰਨਲ ਰਵੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 100,400/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਗਾਊਂ ਪੈਸੇ ਵਜੋਂ ਅਦਾ ਕੀਤੀ।

3.4 ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਵੇਚੀ ਜਾ ਰਹੀ; ਉਸਨੇ 21.12.1991 ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ। FIR ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 44,000/45,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ 03.07.1991 ਨੂੰ ਕਰਨਲ ਰਵੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 100,400/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਗਾਊਂ ਪੈਸੇ ਵਜੋਂ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਕਰੀ 08.07.1991 ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅੱਜ ਤੱਕ, ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਕਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣ ਦੀ ਕੋਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 420/406 ਤਹਿਤ FIR ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

3.5 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਉਸੇ ਮੁਲਜ਼ਮ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ 03.07.1991 ਨੂੰ ਕਰਨਲ ਰਵੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 75,600/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਗਾਊਂ ਪੈਸੇ ਵਜੋਂ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ FIR ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

XXXXXX

465 ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਐਮ.ਵੀ.ਸੀ. ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ.]

3.6 ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ FIR 'ਤੇ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 420/406 ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 315/1991 ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ FIR 'ਤੇ ਧਾਰਾ 420/406 IPC ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 315-A ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਅਪਰਾਧ ਨੰਬਰਾਂ 'ਚ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 419, 420, 467, 471 ਅਤੇ 120-B ਤਹਿਤ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

3.7 ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਜੋ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਨੇ 1993 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਫੁਟਕਲ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰਬਰ 6027 ਅਤੇ 1993 ਦੀ 6028 ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ 1991 ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨੰਬਰ 315 ਅਤੇ 1991 ਦੇ 315-A ਕੇਸ ਵਿੱਚ FIR ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਮਪੁਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਇਕ ਦੰਡਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

3.8 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦੋਵਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਤੋਂ 1,75,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ 1,75,000/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਸਟੈਂਪ

ਪੇਪਰ ਖਰੀਦੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤੱਥ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸੋਲੀ ਸੋਰਾਬਜੀ ਸਮੇਤ ਦੋ ਉੱਘੇ ਕਾਨੂੰਨਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਟਰੱਸਟੀਆਂ ਕੋਲ ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਰਜ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ:

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, ... ਅਨੁਬੰਧ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਬੇਈਮਾਨੀ ਨਾਲ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਸਟੈਂਪ ਪੇਪਰ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਸਟੈਂਪ ਪੇਪਰ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਕਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਜਾਂ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਬੇਈਮਾਨ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ 1,76,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 406 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਜਾਅਲਸਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ..... ।

XXXXXX

3.9 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ (ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ) ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 120-B ਤਹਿਤ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਹੋਰ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਾਏ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕੀਤਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਇਕ ਦੰਡਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅੱਗੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਇਕ ਦੰਡਅਧਿਕਾਰੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿਰੁੱਧ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 420/34 ਤਹਿਤ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਗੇ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਕਰਨਗੇ। FIR ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਵੀ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

3.10 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 09.11.1995 ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 18.11.1996 ਨੂੰ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 420/34 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। 17.11.2000 ਨੂੰ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ 21.11.2012 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 07.10.2013 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 420 ਅਤੇ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਕੈਦ ਅਤੇ 25,000/- ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। ਦੂਜੇ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਨਲ ਰਵੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

3.11 08.10.2013 ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਰਾਮਪੁਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ 2013 ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 57 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 26.06.2014 ਨੂੰ, Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 (14 Kha) ਤਹਿਤ ਉਕਤ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਅਤੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਕੋਲ ਰਜਿਸਟਰਡ ਸੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਫੋਟੋਕਾਪੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਨੰਬਰ 30Kha/46 ਹੋਣ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਮਤੇ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

XXXXXX

467 ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਐਮ.ਵੀ.ਸੀ. ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ.]

3.12 Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 (17 Kha) ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ੀ 15.07.2014 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ 18.10.1989 ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਲਬ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ 02.11.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਦੋਵਾਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ

ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

3.13 ਮਿਤੀ 02.11.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 17.01.2017 ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਬਿਨੈਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੰਨੀ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਸਬੂਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਅਪੀਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਨੰਤਕਾਲ ਲਈ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦੁਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ।

4. ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ.ਐਸ.ਸੂਰੀ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਰਤਨਾਕਰ ਦਾਸ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

5. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ.ਐਸ.ਸੂਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਦਾਲਤ ਨੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1971 ਦੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਵੀਰ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਵੀ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਾ ਟਰੱਸਟੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ (ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਕਰਨਲ ਰਵੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 100,400/- ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ (ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ) ਨੇ

ਕਰਨਲ ਰਵੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 75,600/- ਰੁਪਏ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। 1,75,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਟੈਂਪ ਡਿਊਟੀ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜਾਂ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਕਮ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਧੋਖਾਧੜੀ ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੂਠਾ ਅਤੇ ਗਲਤ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸੀ (ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਫੋਟੋਕਾਪੀ), ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ਼ ਨੰਬਰ 30Kha/46 ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਾਰਨ ਉਪਰੋਕਤ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟੀਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਤਾ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 315-A ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

XXXXXX

6. ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1991 ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨੰਬਰ 315-A ਵਿੱਚ, ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸੇ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ 30.11.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 420/34 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੂਜੀ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜਾ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤਾ, ਜੋ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਸੀ, ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਕੇਸ

ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੂਰੀ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਕਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੂਰੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ FIR ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਦੁਸ਼ਟ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਪਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2010) 1 SCC 322: AIR 2010 SC 840,** ਵਿੱਚ ਹਰਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਾਬੀ ਵਿਰੁੱਧ ਗਲਤ ਅਤੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

7. ਸ਼੍ਰੀ ਸੂਰੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਈ ਹੈ।

XXXXXX

469 ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਐਮ.ਵੀ.ਸੀ. ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ.]

8. ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਰਤਨਾਕਰ ਦਾਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨਿਆਂ

ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲੈ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਕਸਦ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਪੀਲ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀ (17-Kha) ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਕੋਈ ਗਵਾਹ ਸੂਚੀਬੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

9. ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ SLP ਸਿਰਫ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਤੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੇ 27.10.1989 ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ 100 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਕਰਨਲ ਰਵੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 400/- ਰੁਪਏ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 07.10.2013 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਠੋਸ ਕਾਰਨ

ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦਖਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਰਜ਼ੀ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਅਤੇ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫਾਈਲ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੂਲ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 27.06.1959 ਨੂੰ ਰਾਮਪੁਰ ਵਿਖੇ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਲੀਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵੇਚਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਅਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੇਪਰ ਬੁੱਕ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 8 ਦੇ ਪੰਨਾ 28 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 8 ਵਿਚ ਧਾਰਾ 8 ਵਿਚੋਂ 'ਨਹੀਂ' ਸ਼ਬਦ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਫ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਵੀ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਸਹੀ ਧਾਰਾ ਲੁਕਾਈ ਹੈ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

10. ਅਸੀਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

11. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391

ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ, ਕੀ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਲਈ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਤਹਿਤ ਨਿਆਂ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ?

12. ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਯਮਾਵਲੀ, 1973 ਦਾ ਅਧਿਆਇ XXIX "ਅਪੀਲਾਂ" ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 391 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"391. ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।(1) ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ, ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ, ਜੇ ਉਹ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਖੁਦ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਲੈਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਹੈ, ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਦੰਡ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ।

(2) ਜਦੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਦੰਡ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗੀ।

(3) ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

(4) ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਸਬੂਤ ਲੈਣਾ ਅਧਿਆਇ XXII ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਹੋਵੇ।

471 ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਐਮ.ਵੀ.ਸੀ. ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ.]

13. ਧਾਰਾ 391 (1) ਦੇ ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਹਨ "ਜੇ ਇਹ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ"। ਧਾਰਾ 391 (1) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ "ਜ਼ਰੂਰੀ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਪੀਲ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਧਾਰਾ 386 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਧਾਰਾ 386 (b) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਹੈ: -

(b) ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ-

(i) ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਬਰੀ ਕਰਨਾ, ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦੁਬਾਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ, ਜਾਂ

(ii) ਖੋਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ, ਵਾਕ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ, ਜਾਂ
(iii) ਖੋਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ, ਵਾਕ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜਾਂ ਹੱਦ, ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਹੱਦ ਨੂੰ ਬਦਲੋ, ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ;

14. ਧਾਰਾ 391 ਅਧੀਨ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਦਾ ਉਚਿਤ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ। Cr.P.C. ਧਾਰਾ 391 ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਅਤੇ ਦਾਇਰਾ **ਰਾਜੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, AIR 1965 SC 1887** ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਜੱਜ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕਿ <u>ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਵੇਗੀ।</u> ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 8 ਅਤੇ 9 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:-

"8. ..... ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਖੇਡ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਮਝ ਇਕੋ ਇਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੁਬਾਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚਾਲੇ ਕੁਝ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾ ਇੱਕ ਅਤਿਅੰਤ ਕਦਮ ਹੈ ਜੋ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਸਮਾਨਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਭਾਗ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਸਹੀ ਹੈ।

XXXXXX

9. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਇਕ ਧਾਰਾ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਸਹੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤਾਂ ਲਈ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਵੇਗੀ. ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਢੁਕਵੇਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਰਸਮੀ ਜਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪੱਖਪਾਤ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਭੇਸ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਦੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਹੋਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ..... ।“

15. **ਰਾਮਭਾਊ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (2001) 4 SCC 759** ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

"1. ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਵਿਵੇਕ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ

ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ (ਧਾਰਾ 391) 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇਹੀ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ.....

2. ਪਰ ਸੇਧ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਕਿ ਇਹ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਜਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੋਈ ਭੇਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਿਆਂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਕੋਡ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

XXXXXX

473 ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਐਮ.ਵੀ.ਸੀ. ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ.]

16. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਆਂ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

17. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਅਪੀਲੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸੀ। ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਪਿੰਡ ਬਿਚਾਈ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਕੋਲ 1975 ਤੋਂ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਕੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਸਨੇ FIR ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਅਤੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕੇ ਉਕਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ 07.10.2013 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਦੀ ਕਾਪੀ ਕਾਗਜ਼ ਨੰਬਰ 30Kha/46 ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ 18.10.1989 ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

18. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਜੋ ਉਪਲਬਧ ਸੀ ਉਹ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਫੋਟੋਕਾਪੀ ਸੀ। ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤੇ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਟਰੱਸਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਜਾਣਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸਨ। ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ 17.11.2000 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜੋ 21.11.2012 ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ 21.11.2012

ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਫੈਸਲਾ 07.10.2013 ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 420/34 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ Cr.P.C ਦੀ ਧਾਰਾ 482. ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ:

XXXXXX

“..... ਅਜਿਹੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੌਜੂਦਾ ਕਵਾਇਦ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਮੰਤਵ ਜਾਂ ਅਪੀਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਸਮੇਂ ਲਈ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ.....

19. ਧਾਰਾ 482 ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵੇਂ ਕਾਰਨ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਟਿੱਪਣੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਦੋਂ ਅਪੀਲੀ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਬੇਲੋੜੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਪੜਾਅ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 07.10.2013 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਤਰੀਕ, ਯਾਨੀ 08.10.2013 ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਅਰਜ਼ੀ ਕਹਿਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਵੀ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ; ਇਹ ਦੋਸ਼ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮਿਤੀ 18.10.1989, ਜੋ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤੇ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਗਲਤ ਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਆਧਾਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਜਾਂ ਗਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੌਜੂਦਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਾਰਨ ਦੂਜਾ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੀ, ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ।

473 ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਐਮ.ਵੀ.ਸੀ. ਬਨਾਮ
ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ.]

20. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਦੂਜੀ ਟਿੱਪਣੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਨੰਤਕਾਲ ਤੱਕ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ 07.10.2013 ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਅਪੀਲ 08.10.2013 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਅਨੰਤਕਾਲ ਤੱਕ ਟਾਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਬੇਲੋੜੀ ਗਲਤ ਅਤੇ ਗਲਤ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਟਿਕਾਊ ਹੈ, ਜਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਤਾ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲਈ ਨੀਂਹ ਅਤੇ ਅਧਾਰ ਹਨ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਇਰਾਦੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ।

21. ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 1991 ਦੇ ਜੁਰਮ ਨੰਬਰ 315-A ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ FIR ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੀ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮਿਤੀ 18.10.1989 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 30.11.2015 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰੀ

ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਬੰਧ P-14 ਵਜੋਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਇਸੇ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਬਾਰੇ ਉਸੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ 75,600/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵੀ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 30.11.2015 ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

22. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 18.10.1989 ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ 18.10.1989 ਦੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 112 ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

XXXXXX

23. ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕਿਸੇ ਰਾਹਤ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਸਹੀ ਕਾਪੀ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੰਨਾ 28 'ਤੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਖੰਡ (8) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਨਹੀਂ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਖੰਡ (8) ਵਿੱਚ ਟਾਈਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਸੂਰੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ (8) ਵਿੱਚ "ਨਹੀਂ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਟਾਈਪ ਕਰਨ ਦੀ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਗਲਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਜਦੋਂ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਸੰਘ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਗਲਤ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ "ਨਹੀਂ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪੂੰਜੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

24. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 391 (14 Kha ਅਤੇ 17 Kha) ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿਤੀ 02.11.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 15.03.2016 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਜ਼ੀਆਂ 14 Kha ਅਤੇ 17 Kha ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ 18.10.1989 ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਭਿਆਸ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi